

КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА

УДК 811.111'42

АНГЛОМОВНІ НОМІНАЦІЇ ОДИНИЦЬ ВИМІРУ ЧАСУ В 'ХОЛОДНІЙ' І 'ТЕПЛОЙ' КАРТИНАХ СВІТУ

Є.В. Бондаренко, докт. філол. наук (Харків)

Розглядаються закономірності відбиття дуальності часу в системі сучасної англійської мови. Дуальність часу розуміється як відстороненість / залучення суб'єкта до спостереження часу в межах 'холодної' (ХКС) або наукової та 'теплої' (ТКС) або позанаукової картин світу. Процедура виявлення компонентів ХКС і ТКС в англійських номінаціях одиниць виміру часу полягає у визначенні складу (у вигляді матриці доменів) та типових засобів вербалізації концептуальної бази полісемантичних синонімів лексеми *time*.

Ключові слова: домен, дуальність часу, концептуальна база лексеми, матриця доменів, 'тепла' картина світу (ТКС), 'холодна' картина світу (ХКС).

Бондаренко Е.В. Английские номинации единиц измерения времени в 'холодной' и 'теплой' картинах мира. Рассматриваются закономерности отражения дуальности времени в системе современного английского языка. Дуальность времени понимается как отстраненность / вовлеченность субъекта в наблюдение времени в пределах 'холодной' (ХКМ) или научной и 'теплой' (ТКМ) или вненаучной картин мира. Процедура выявления компонентов ХКМ и ТКМ в английских номинациях единиц измерения времени состоит в определении состава (в виде матрицы доменов) и типичных средств вербализации концептуальной базы полисемантических синонимов лексемы *time*.

Ключевые слова: домен, дуальность времени, концептуальная база лексемы, матрица доменов, 'теплая' картина мира (ТКМ), 'холодная' картина мира (ХКМ).

Bondarenko Y.V. The names of English time units in the 'cold' and 'warm' world images. The regularities of reflecting time duality in the modern English language system are considered. The time duality is viewed as the subject being distanced from / involved in time observation in terms of the 'cold' or scientific and 'warm' or non-scientific world images (CWI and WWI). The procedure of singling out the components of CWI and WWI in the English names of time units is concluded in defining the structure (as a domain matrix) and typical verbalizing means of the conceptual underpinning of the polysemantic synonyms of the *time* lexeme.

Key words: a lexeme conceptual underpinning, 'cold' (CWI) world image, domain, domain matrix, time duality, 'warm' world image (WWI).

Лінгвокогнітивний підхід до пояснення природи часу, що реалізується в мові, дозволяє не тільки описати, але і пояснити одну з суттєвих його характеристик – дуальність. Остання полягає у присутності / відсутності суб'єкта в образі об'єкта спостереження. Дуальність часу визначається тим, що суб'єкт здатний спостерігати час, з одного боку, як дистанційований об'єкт, а з іншого, – як включений до свого особистого простору [1; 6; 7],

що цілком узгоджується з особливостями людської когніції. Типи когніції втілені в дифузних (що не мають чіткої межі) опозиціях концептів 'холодної' (наукової) (ХКС) і 'теплої' (позанаукової) картин світу (ТКС) – МАТЕРІАЛЬНІСТЬ :: ДУХОВНІСТЬ, РАЦІОНАЛЬНІСТЬ :: ПОЧУТТЄВІСТЬ, ОБ'ЄКТИВНІСТЬ :: СУБ'ЄКТИВНІСТЬ, РОЗУМОВІСТЬ :: ЕМОЦІЙНІСТЬ, ЛОГІЧНІСТЬ :: ЕСТЕ-

ТИЧНІСТЬ, ЗАКОНОМІРНІСТЬ :: ВИПАДКОВІСТЬ та СТЕРЕОТИПНІСТЬ :: УНІКАЛЬНІСТЬ [2, с. 5].

Утілене в сучасній англійській мові поняття часу організовано у вигляді лексико-семантичного поля (ЛСП) з ядром у вигляді полісемантичної лексеми *time* та її синонімів. В якості когнітивного підґрунтя це ЛСП має матрицю доменів (термін Р. Ленекера [9, с. 152] та Т. Клаузнера і В. Крофта [6, с. 7]), набір доменів, який концентрується навколо концепту ЧАС, пояснюючи його зміст. Кожне із значень полісемантичної лексеми *time* та її синонімів реалізує певний концепт, що профілюється (термін Р. Ленекера [10, с. 10–16]) в межах певного домену матриці. Отже, матриця є системою концент-

ричних доменів, що групуються навколо концепту ЧАС. Домени в матриці можуть знаходитися в ієрархічній залежності один від одного та демонструвати “гранульованість” знання через можливість складатися з субдоменів та парцел [3, с. 256]. До складу матриці входять темпоральні домени ТОЧНА ТРИВАЛІСТЬ, БУТТЯ ВСЕСВІТУ, ЧЕТВЕРТИЙ ВИМІР, ТОЧНИЙ (АСТРОНОМІЧНИЙ), ГЕОГРАФІЧНИЙ ЧАС, РИТМ, МОДУСИ ЧАСУ (ТЕПЕРІШНЄ, МИНУЛЕ й МАЙБУТНЄ), ЧАС ПОДІЇ, ВІДНОСНА ТРИВАЛІСТЬ, ПОРА, ЕПОХА, ЖИТТЯ, РЕСУРС та ЕМОЦІЯ. Домени матриці розподіляються між ХКС і ТКС залежно від залучення чи відсторонення спостерігача від часу, що описується (Рис. 1):

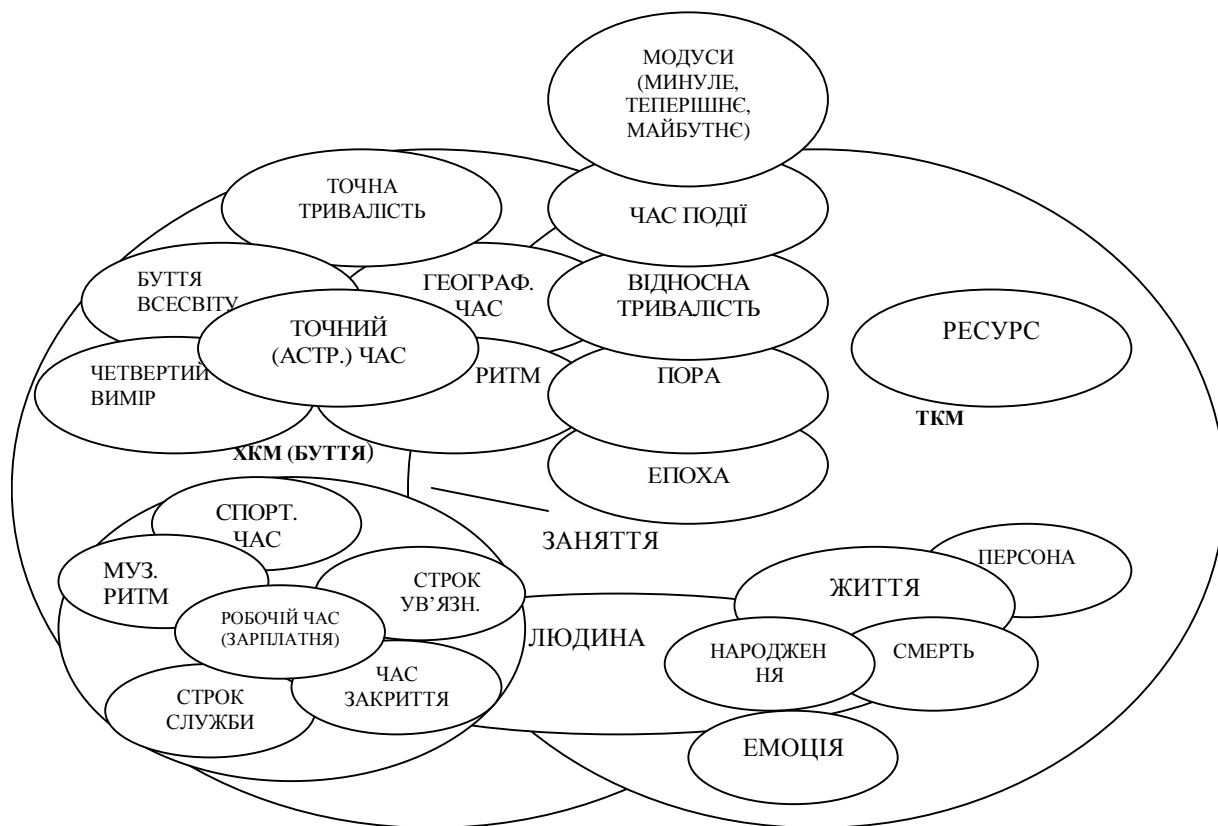

Рис. 1. Розподіл доменів у матриці, активованій лексемою *time* сучасної англійської мови, між ХКС і ТКС

Особливої уваги заслуговують номінації інтервалів часу, які за визначенням мають належати до ХКС, тому що називають об'єктивну кількість чи точний проміжок часу. Верифікація істинності цього твердження становить мету цієї статті та полягає у встановленні належності до ХКС чи ТКС доменів, що є підгрунтям номінацій інтервалів часу, та мовних маркерів такої належності.

Об'єктом відповідно є англomовні лексеми-номінації інтервалів часу, а предметом – склад матриці доменів, що реалізується в цих лексемах, та належність цих доменів до ‘холодної’ чи ‘теплої’ картини світу.

Актуальність дослідження зумовлена відповідною роллю часу в формуванні когніції людини та її продукту, картини світу, реалізованої в мові й мовленні.

Як вже було сказано, лексеми, що є об'єктом розгляду, тяжіють до ХКС через певну тенденцію апелювати до домену ТОЧНИЙ ЧАС. Це серед інших: *age, day, epoch, hour, week, month, second, year* [15].

У сучасній англійській мові лексема *age* має такі значення: /1/ *a particular period of history*; /2/ *a very long time* та /3/ *a length of time which is a division of an epoch* [12; 14]. Очевидним є те, що більш об'єктивними є значення /1/ і /3/, тобто лексема апелює до ‘холодного’ домену ЕПОХА, тоді як /2/ припускає наявність умовної чи емоційної оцінки часового інтервалу, тобто актуалізує проміжний між ХКС і ТКС домен ЧАСОВИЙ ІНТЕРВАЛ.

В узусі домен ЕПОХА є когнітивним підгрунтям значення лексеми *age* у таких випадках:

- (1) *Ever since the ‘Golden age of Satinwood’ this timber has been highly valued and in great demand for luxury cabinets, fine furniture making and interior joinery* [5, EFH 1843].
- (2) *Between them the scientists and philosophers set out to explain a universe, which, after the muddle of the Dark or Middle Ages, seemed to be flooded with clear light* [5, CAW 579].
- (3) *There were still — at the end of the enlightened eighteenth century, that age of Reason which matched itself against Athens — old women in*

Lamplugh who were convinced that you could be led to your death by a will-o'-the-wisp or terrified out of life by the fairies [5, FP1 390].

У цих прикладах апелюють до компонентів ХКС, тому що періоди, зазначені в (1–2), є точно визначеними, об'єктивованими часовими інтервалами, в (3) є навіть експліцитний часовий індикатор (*the eighteenth century*).

З наступного прикладу ясно, що йдеться про сучасність, протяжність якої, втім, важко визначити точно:

- (4) *I do think, however, that there are still prevalent many gross misconceptions of what universities do and what they should do in the modern age: and it may be that some of these misconceptions still drift about the corridors of the Department* [5, НТК 77].

Домен ЧАСОВИЙ ІНТЕРВАЛ, що є когнітивним підгрунтям значення лексеми *age*, тяжіє до ТКС, тому що оцінка його довгої протяжності має суто емоційний характер, що ілюструється в прикладах (5–6):

- (5) *So what I, I, I f..king spent ages* [5, KD5 5388].
- (6) *...and you're calling it for ages but you can't go near it cos it will run away and it goes like this to you, it goes* [5, KPG 4190].

В сучасній мові лексема *day* має такі значення: /1/ *a period of 24 hours*; /2/ *the time between when it becomes light in the morning and when it becomes dark in the evening*; /3/ *the hours of the day when you are awake, working*; /4/ *a particular period of time or history* [11; 14].

Ці значення апелюють, головним чином, до компонентів ХКС, тому що в /1/ має місце точна цифрова індикація тривалості доби, в /2/ світовий день, його тривалість, як і в /4/ період історії є точно зафіксованими у часі фактами. Щодо /3/, назва цього інтервалу апелює до домену ЗАНЯТТЯ, який пов'язаний з повсякденною діяльністю людини, але ж, як правило, є точно визначеним, тому когнітивним підгрунтям значення цієї лексеми також є компоненти ХКС.

Попри той факт, що лексема *day* має лише чотири зафіксованих значення, діапазон доменів,

до яких вона апелює, порівнюваний із набором доменів, що є когнітивним підґрунтям значень лексеми *time*. Приміром, серед ‘холодних’ доменів ТОЧНИЙ (АСТРОНОМІЧНИЙ) ЧАС актуалізується за допомогою словосполучень, де лексема вживається з числівником:

(7) *The earliest record for spring arrival is of one at Chidham on 23 March 1971, but arrival always starts in the first 10 days of April, and some movement continues to mid-June* [5, B31 1807].

Тут астрономічна точність часу підтверджується календарними даними, *in the first 10 days of April*.

Часовий орієнтир може бути об’єктивованим, але не вказувати на точну календарну дату. Приміром, об’єктивовані, ‘холодні’ значення саме цієї лексеми /1/ і /2/, що апелюють до домену ТОЧНИЙ ЧАС, реалізуються в узусі у такий спосіб:

(8) *Butter provides 200 calories per ounce; half a pound of butter is almost a day's calorie intake for an adult female!* [5, FEX 1719]

Тут лексема має значення “*a period of 24 hours*”.

А в наступному прикладі вона реалізується у значенні “*the time between when it becomes light in the morning and when it becomes dark in the evening*”. Типовими сполученнями на позначення світлого часу доби є *all day, all day long, during the day, by day*:

(9) *Nocturnal animals sleep by day and hunt by night* [14].

В іншому значенні “*the hours of the day when you are awake, working*”, що має у якості когнітивного підґрунтя ‘холодний’ домен ЗАНЯТТЯ (РОБОЧИЙ ЧАС), лексема *day* вживається так:

(10) *The wages themselves were good: a mounted archer was paid 6d a day, the wage a skilled craftsman might expect to earn in civilian life, and a man-at-arms received 1s a day* [5, E9V 786].

У прикладі (10) актуалізується домен РОБОЧИЙ ЧАС (ЗАРПЛАТНЯ).

Останнє значення, “*a particular period of time or history*” апелює до домену ЕПОХА, який може бути і ‘холодним’ і проміжним між ХКС і ТКС.

З одного боку, він актуалізується у такому вигляді:

(11) *I remember the day in 1835 when Branwell went to London* [5, FNY 325].

З іншого, домен ЕПОХА може бути й перехідним, орієнтованим на історично значущі події чи стани в певних галузях знань, які можуть і не мати суворо визначеної доби:

(12) *Gene Autry, the first TV cowboy, now 82, says westerns dominated the early days of TV partly because they had lively, cheaply produced visuals, but mainly because early TV was starved of feature films by the studios* [5, A2D 50].

У (12) історична епоха означена часом початку розвитку телебачення: *the early days of TV*.

(13) *It brings the best out of technicians — hard work, long hours — the old technology — modern day aircraft aren't the same* [5, K1C 3692].

У цьому випадку сполучення *modern day aircraft* апелює до домену ТЕПЕРІШНЄ, який тяжіє до ХКС, тому що, хоч епоха й не означена певною датою, зрозуміло, що йдеться про сучасність.

Останній ‘холодний’ домен РИТМ актуалізується у такий спосіб:

(14) *And when the colonel himself seemed to have taken matters into his own hands by delegating him to a job that tired him out day after day, week after week, it seemed they had been successful* [5, AT7 1726].

Типовими фразами на позначення повторюваних дій є сполучення *day after day* та *every day*.

Перехідні домени представлені у такий спосіб. Домен ЧАС ПОДІЇ актуалізується в:

(15) *But when your father has been murdered the day you make only the fourth televised maximum break, when you win your first major title and receive a hero's reception on returning to your native land, even the prospect of meeting Hendry is going to cause no more than a flutter of the eyelid* [5, AL3 1233].

До домену ЧАС ПОДІЇ апелюють також сполучення лексеми з назвою самої події:

(16) *Oh I see so sort of on on the funeral day they they wouldn't even be in the house* [5, K6S 70].

Час події також може реалізуватися в метонімічних сполученнях:

(17) *Now I might have extra players so that there can be some moments of rest for the players in one of the very long symphonies; but in Bruckner's day it was often a matter of re-scoring a passage because you knew that the third horn was not a very good player and that is all you had* [5, ADP 1478].

Тут мається на увазі день, коли оркестр, диригент якого є автором цього речення, має у програмі концерт з творами австрійського композитора А. Брукнера.

Домен ВІДНОСНА ТРИВАЛІСТЬ актуалізується в сполученнях, де лексема *day* використовується з прикметниками *long* чи *short* (18) чи з вказівним займенником *these* на позначення сучасності (19):

(18) *Four short days* [5, ACV 2058].

(19) *'The players' behaviour has to be impeccable these days,' said Bassett* [5, CEP 2611].

Домен ЕМОЦІЯ реалізується так:

(20) *The weather was fine on the day, a lucky day as it had been raining all week* [5, HS2 485].

Типовими мовними засобами апелювання до домену ЕМОЦІЯ є сполучення лексеми *day* з аксіологічними маркерами, як *a lucky day*.

Останнім 'теплим' доменом є ЧАС ЖИТТЯ, який актуалізується у такий спосіб:

(21) *Sarah, a vivacious redhead known by one and all as 'Fergie', first met Diana during the early days of her romance with Prince Charles when she watched him play polo at Cowdray Park near the Sussex home of Sarah's mother, Susie Barrantes* [5, ECM 1862].

Тут початок романтичних відносин Сари з принцом Чарльзом означений як *early days of her romance*.

Молоді роки чи старість людини означені експліцитно, наприклад, як у сполученні *the Lowell of the old days*:

(22) *His appearance was rather more conformist now — he looked more like the Lowell of the old days* [5, K8R 288].

Наступна лексема – *epoch*. Сучасне значення лексеми – *a period of time in history, especially one during which important events or changes happen* [13], є свідомством того, що лексема є засобом апелювання до 'холодного' чи проміжного між ХКС і ТКС домену ЕПОХА. Домен ЕПОХА є таким, що тяжіє до ХКС, коли епоха є чітко визначеним у датах періодом історії:

(23) *It is customarily assumed that the five years and eight months between the outbreak of war with Nazi Germany in September 1939 and the final collapse of that power in May 1945 was an epoch of ever-increasing radicalism, both for the British electorate and for the Labour Party itself* [5, HP2 1369].

Проміжним домен ЕПОХА може вважатися тоді, коли серед засобів апелювання до нього є, наприклад, аксіологічні маркери характеру періоду існування певного феномена:

(24) *Each national group had its own glorious epoch which it did not share with its neighbours; in fact, the glories of one medieval kingdom were often achieved at the expense of its neighbours* [5, FSU 365].

Тут мається на увазі певний період існування (процвітання) нації (*glorious epoch*), який визначається досить умовно.

Більш наближеним до ТКС домен ЕПОХА постає тоді, коли лексема *epoch*, до якої вона апелює, супроводжується присвійним займенником (*my, his*):

(25) *For this his upbringing and his epoch were partly responsible; he was not quite the gentleman, which he regretted, and Burns had not yet exempted literary men from this particular form of remorse* [5, I55 272].

(26) *Although in your native country, England, there are in my epoch six times as many people as in 1816, nevertheless, the individual is guaranteed a much better chance to lead a life free from catastrophe and, if catastrophe occurs, a much better chance to be helped to recover* [5, HGS 1889].

Приклад (25) ілюструє апелювання до менш 'теп-

лого' домену, ніж в (26), тому що відома персоналія завжди асоціюється з конкретним періодом історії, що співпадає з часом її життя, як у випадку з поетом Р. Бернсом.

Значення сучасної лексеми *hour* такі: /1/ *60 minutes; one of the 24 parts that a day is divided into*; /2/ *a period, used for a particular purpose*; /3/ *a fixed period of time during which people work, an office is open, etc.*; /4/ *a long time (мн.)*; /5/ *a particular point in time*; /6/ *the time when something important happens*; /7/ *the time when it is exactly 1 o'clock, 2 o'clock, etc.*; /8/ *used when giving the time according to the 24-hour clock, usually in military or other official language* [14].

Перший з 'нахолодніших' доменів, ТОЧНИЙ ЧАС є когнітивним підґрунтям значень /1/, /5/, /7/ та /8/:

(27) *Carlos Alberto Reutmann, that cunning, solitary ace from Argentina, worried about his racing twenty-four hours a day...* [5, CD9 916]

Тут періодичність події (хвилювання пілота "Формули-1"), описана як цілодобова, тобто така, що триває 24 години.

(28) *Philip Unwin recalled: "The clatter of these milk churns was inseparable from railway stations, suggestive of cheerful bustle by day but strangely mournful in the small hours of a night journey* [5, GVV 1146].

У прикладі певні часи доби (значення /5/), від 1 до 4 години ночі, означені фразою *small hours of a night journey*. Значення /7/ апелює до домену ТОЧНИЙ ЧАС у такий спосіб:

(29) *The clock struck the hour* [14].

(30) *Chris Smalley had earlier come upon ML 2 alongside in the Entrance and scrambled aboard with his squad, but in trying to get her forward gun firing he was killed before she was afire and had to be abandoned about 0245 hours.* [5, CCS 594].

Тут використовується 24-годинна шкала, як передбачено в значенні /8/.

Значення /3/ апелює до 'холодного' домену ЗАНЯТТЯ (ЧАС РОБОТИ):

(31) *The charges made will vary with different brigades, and will depend on the number of*

vehicles and fire fighters attending the incident, and the number of hours spent on the job [5, C8A 845].

Проміжні домени ЧАС ПОДІЇ чи ВІДНОСНА ТРИВАЛІСТЬ є когнітивним підґрунтям значення /2/, де, наприклад, у (32) *a couple of hours' conversation* означає час неформальної бесіди, тривалість якої точно не визначена:

(32) *And having committed the boy to a day on the rubbish, he could hardly turn me down when I suggested we settle for a couple of hours' conversation over a few beers, and he'd sorted out the mess* [5, CGI 1025].

Значення /4/ *a long time (мн.)* апелює до домену ВІДНОСНА ТРИВАЛІСТЬ за допомогою сполучення *for hours* у такий спосіб:

(33) *He had experimented for hours in the tiled bathroom* [5, GUU 759].

Значення /6/, *the time when something important happens* апелює до 'найтеплішого' домену ЕМОЦІЯ:

(34) *These last heady hours in his arms had proved a chimera, a mirage after all* [5, HGM 2397].

Цей домен, як правило, актуалізується емотивним маркером, наприклад *heady*, як у (34).

Значеннями лексеми *month* в сучасній англійській мові є такі: /1/ *any of the twelve periods of time into which the year is divided*; /2/ *a period of about 30 days*; /3/ *a long time, especially a period of several months* [12; 14].

Перші два значення експліцитно вербалізують 'холодний' домен ТОЧНИЙ ЧАС. Приміром, значення /1/ реалізується за допомогою точних індикаторів дати:

(35) *On the tenth day of the seventh month there was a special annual ceremony of confession and atonement for sin* [5, EFT 1970].

Значення /2/, що також апелює до домену ТОЧНИЙ ЧАС, маркується в мові неозначеним артиклем:

(36) *After a month of storage in a tank or lagoon, the slurry should be safe enough for spreading — although cattle should not graze on it for a month* [5, B7C 1065].

Третє значення лексеми апелює до проміжного домену ВІДНОСНА ТРИВАЛІСТЬ, де маркером є множина іменника *month*.

(37) *In 1981, for example, a jockey who had fought back from the depths of cancer partnered a horse which had twice spent months with a hind leg in plaster* [5, НІЗ 8136].

У сучасній англійській мові лексема *second* має такі значення: /1/ *a unit for measuring time*; /2/ *a very short time* [14].

Значення /1/ апелює до ‘холодного’ домену ТОЧНИЙ ЧАС:

(38) *For a typical rate of working of these machines, panels need to be fed approximately every 50 seconds* [5, CAN 1344].

(39) *The long case clock beside the bar ticked away five seconds* [5, B20 2504].

Тут назва часового інтервалу найчастіше зустрічається з числівником.

Лексема *second* як назва точного інтервалу має у якості когнітивного підґрунтя значення домен ЗАНЯТТЯ (СПОРТИВНИЙ ЧАС):

(40) *Kokatylo and Stevens was an all-action affair with the Manchester fighter scoring with a leg throw in the opening seconds which almost finished the bout* [5, A9R 219].

Проміжний домен ВІДНОСНА ТРИВАЛІСТЬ актуалізується у такий спосіб:

(41) *Alec stared at him for a few seconds, then walked out into the heat and glare of the mid-day sun* [5, B1X 507].

(42) *The cacophony within the house seemed to last for several minutes, but was perhaps only of seconds' duration* [5, GW2 2854].

(43) *For many seconds he just stood where he was, as still as a man who has gazed into the eyes of the Medusa* [5, HWM 2126].

Тут відносність проміжку часу маркується за допомогою прийменників *a few* (41), *only* (42), *many* (43). В двох останніх випадках присутня імплікована апеляція до домену ЕМОЦІЯ: описуються враження, які змінюють часосприйняття людини [4].

Сучасна лексема *week* має такі значення: /1/ *a period of seven days, either from Monday to*

Sunday or from Sunday to Saturday; /2/ *any period of seven days*; /3/ *the five days other than Saturday and Sunday*; /4/ *the part of the week when you go to work* [14]. Усі вказані значення апелюють до ‘холодного’ домену ТОЧНИЙ ЧАС.

В узусі лексема у значенні /1/ чи /2/ супроводжується числівником:

(44) *Crucially, they cannot take advantage of the two week cooling-off period available to individuals* [5, CBT 2469].

Значення /3/ в узусі не є репрезентативним, а в /4/ найчастіше апелює до домену ЗАНЯТТЯ (РОБОЧИЙ ЧАС, ПЛАТА):

(45) *and er he gets a thirty five pound a week child allowance on his for his four kids!* [5, KCT 8520]

Ця лексема також апелює до проміжного між ХКС і ТКС домену ОРІЄНТАЦІЯ НА ЧАСОВІЙ ВІСІ, який експліцитно не присутній у матриці доменів, когнітивному підґрунті значень лексеми *time*. Така орієнтація, зазвичай, здійснюється відносно часу спостерігача, тому домен тяжіє до ТКС. Мовними засобами актуалізації цього домену є дійктичні маркери, на зразок *this, last, next*:

(46) *AS ONE might expect from a professional prosecutor, Barbara Mills, the Director of Public Prosecutions, last week called for defendants to lose the right to choose trial by jury* [5, CR7 1566].

(47) *This week's London motor show* [5, HMJ 26].

(48) *I thought she might stay until next week* [5, JYA 2373].

У сучасній англійській мові лексема *year* має такі значення: /1/ *the period from 1 January to 31 December, that is 365 or 366 days, divided into 12 months*; /2/ *a period of 12 months, measured from any particular time*; /3/ *a period of 12 months connected with a particular activity*; /4/ *a level that you stay in for one year*; *a student at a particular level*; /5/ *age; time of life*; /6/ (мн.) *a long time* [11; 14].

У першому значенні актуалізується ‘холодний’ домен ТОЧНИЙ ЧАС:

(49) *Ten British and French companies combined to form the Channel Tunnel Group (subsequently*

Eurotunnel and TML) which took a 50 year lease on the Channel Tunnel [5, HSE 818].

- (50) *Both museums are open throughout the year except Sunday mornings and some bank holidays [5, B0A 521].*

У прикладах (49-50) наявні індикатори точного часу: *50 year lease* та прийменник *throughout*, що вказують на об'єктивований час.

Значення /2/ *a period of 12 months, measured from any particular time* реалізується так, що засобом апеляції до домену ТОЧНИЙ ЧАС, наприклад, слугує прийменник *over*:

- (51) *The Clarks sued through their solicitor, and over a year later, after much bitter argument, agreed to accept £3,450 from the surveyor's insurers [5, AS1 175].*

Значення /3/ актуалізує також 'холодний' домен ЗАНЯТТЯ:

- (52) *Section 226 imposes on the directors of every company the duty to prepare for each financial year of the company a balance sheet and a profit and loss account (its 'individual accounts') and section 227 imposes a like duty on directors of a company which is a parent company additionally to prepare a consolidated balance sheet and profit and loss account ('group accounts') [5, GVG 1112].*

Фінансовий рік, як і навчальний, мають конвенційні початок та кінець, залежно від країни та галузі діяльності, але ж цей період календарно є чітко означеним, тому домен, який слугує когнітивним підґрунтям лексеми в цьому значенні, є 'холодним'.

Домен ЗАНЯТТЯ також експліцитно актуалізований у значенні /4/: *a level that you stay in for one year; a student at a particular level:*

- (53) *Alton lost only one of their pool matches, beating Peter Symonds 2–0, Farnborough 2–1 and Totton 2–0, with first year student Matt Cook scoring five of the goals and Ben Southall the other [5, B03 2549].*

Значення /6/ апелює до проміжного домену ВІДНОСНА ТРИВАЛІСТЬ:

- (54) *For five long years our war was there [5, AMC 323].*

Типовими маркерами значення є прикметники *long i short*.

Значення /5/ лексеми *year: age; time of life* апелює до 'найтеплішого' домену ЖИТТЯ:

- (55) *He is said, despite his years, to be fit, lucid and raring to re-enter the political fray [5, A4X 233].*

Тож, незважаючи на інгерентну приналежність домену ТОЧНИЙ ЧАС до ХКС, лексеми, що його реалізують, можуть виводити концепт ЧАС з під його впливу на користь ТКМ чи робити його проміжним між ХКС і ТКС.

Типовими засобами актуалізації доменів в узусі є: для 'холодних' доменів: ТОЧНИЙ ЧАС та ТОЧНА ТРИВАЛІСТЬ – хронометричні (у хвилинах, часах, днях, тижнях, тощо індикатори часу чи календарної дати); РИТМ – прислівники *each, every, any, other, last, next*; ЗАНЯТТЯ – назви занять людей чи способів проведення часу у сполученні з лексемами, що називають часові інтервали; для проміжних доменів: ЧАС ПОДІЇ – назви певних подій чи процесів, що протікають у названий інтервал; ВІДНОСНА ТРИВАЛІСТЬ – прислівники *long, short, average* чи найменування дій, спрямованих на зміну тривалості інтервалів; ЕПОХА – назва історичної епохи, ім'я, прізвища особи чи назва певного технічного чи наукового виноходу, що мали вирішальний вплив на плин подій у певний період; для 'тепліх' доменів: ЖИТТЯ ЛЮДИНИ – іменники *life, birth, death*, особові та присвійні займенники; ЕМОЦІЯ – емоційні та аксіологічні маркери; РЕСУРС – вербальні засоби реалізації метафори, що включають назви характеристик та назви операцій з певним фізичним тілом чи рідиною, що може вичерпуватися.

Перспективою дослідження є визначення приналежності до ХКС і ТКС когнітивного підґрунтя назв одиниць виміру простору та засобів її мовного маркування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Время: модели и метафоры / Н.Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Язык и время ; отв. ред. Н.Д. Арутюнова, Т.Е. Янко. – М. : Индрик, 1997. – С.51–61.
2. Бондаренко Є.В. Еволюція поняття часу в англійській мові та у дискурсі / Є.В. Бондаренко : автореф. дис.на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Бондаренко Євгенія Валеріївна. – Харків, 2012. – 36 с.
3. Жаботинская С.А. Концепт / домен: матричная и сетевая модели / С.А. Жаботинская // Культура народов Причерноморья – 2009. – № 168. – Т. 1. – С. 254–259.
4. Налимов В.В. Реальность нереального. Вероятностная модель бессознательного / В.В. Налимов, Ж.А. Дрогалина. – М. : Мир идей, 1995. – 536 с.
5. British National Corpus [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://corpus.byu.edu/bnc/>; <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>
6. Clausner T. Domains and Image Schemas / T. Clausner, W. Croft // Cognitive linguistics. – 1999. – Vol. 10–1. – P. 1–31.
7. Evans V. The Structure of Time: Language, Meaning and Temporal Cognition / V. Evans ; Ed. John Benjamins, 2004. – 286 p.
8. Jaszczolt K. Representing Time: An Essay on Temporality as Modality / K. Jaszczolt. – Oxford : Oxford University Press, 2009. – 320 p.
9. Langacker R.W. Foundation of Cognitive Grammar / R.W. Langacker. – Vol. 1 : Theoretical prerequisites. – Stanford CA : Stanford University Press, 1987. – 515 p.
10. Langacker R.W. Grammar and Conceptualization / R.W. Langacker. – Berlin; New York : Mouton de Gruyter, 2000. – 430 p.
11. Longman Dictionary of Contemporary English. – Longman, 2003. – 1949 p.
12. Merriam-Webster Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.merriam-webster.com/thesaurus/time>
13. Oxford Advanced Learner’s Dictionary. – Oxford University Press, 1994. – 1576 p.
14. Oxford Advanced Learner’s Dictionary Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oxfordadvancedlearnersdictionary.com/>
15. Roget’s Thesaurus of English Words and Phrases [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://poets.notredame.ac.jp/Roget/>